

V náboženských tradicích různých kultur existuje vždy jeden mimořádný moment – smysl pro posvátno. Tedy něco, u čeho se člověk alespoň myšlenkami zastaví a respektuje hodnoty, které ho přesahují, které nelze včlenit do empirických úvah a kterým lze jenom naslouchat a nechat se jimi nést ... Vezmu-li si příkladně obyčejné kadidlo... Vzpomínám, jak ve škole celá třída propukla ve smích, když učitelka řekla, že se kadidlo dobývá ze stromů. Výraz kadidlo všechny žáky pobavil a není se co divit, vřdyť i výraz svatá stolice vede k vtípkům nejenom v náboženském prostředí.

Ale odhlédněme od třídních vzpomínek a vraťme se k tématu...

Symbolika nás všechny obklopuje a má vést neverbálním způsobem k poznání mnoha věcí a to nejenom ryze v náboženském prostředí. Na příkladu uvedeného kadidla vidíme to, že i jeho symbol prostupuje tisíciletí a jeho používání má smysl, který umocňuje duchovní pojem. Symbol vyvolává pocit, působí přímo, mimo rozumové vnímání. Symboly v bohoslužbě jsou chléb, víno, modlitební postoj, světlo, svíce, vůně kadidla, svěcená voda atd. Bůh nás oslovuje skrze posvátné symboly. Starým generacím křesťanů nebylo třeba tohle povídat, mluva symbolů jim byla mateřskou řečí církve - řečí, které bez zvláštního učení rozuměli. My už to tak jednoduché nemáme. A odpověď zní: „Protože jsme zahlceni křikem mnoha různých obrazů. Už malé děti sedí u televize, videa nebo počítačů a konzumují obrazce a fantazie virtuálních světů Tady není potřeba žádného úsilí, žádné fantazie - vše dostáváme hotové.“

O to více je třeba rozvíjet schopnost k vnímání mluvy symbolů. Zkusme se podívat na několik symbolů při mešní liturgii. Kdesi jsem se dočetl větu: „Protestantismus odstranil z kostelů i svíce. Po Koncilu jsme považovali kadidlo za zbytečné a přežilé. Ale protestanti se k svícím vrátili a v našich kostelích se o slavnostech opět používá kadidlo. Je to krásný symbol posvátné atmosféry kostela - symbol onoho Vzhůru srdce.“ Je možné říci: „Ať modlitba má stoupá k Tobě Bože, jako vůně kadidla ...“ Je tedy symbolem modlitby, která směřuje k Otci a našimi ústy k Němu, protože kadidlo je právě odznakem moci, důstojnosti a slávy. A kadidlový dým značí také tajemství, ve kterém přebývá Bůh, je obrazem mraku na hoře Sión, kde Bůh zjevil své slovo Mojžíšovi.

Symbolika je důležitým prvkem ve vnímání posvátna a rozvíjí i smysl pro tajemství. Člověk by se měl snažit nahlížet na roviny své víry v určité spirále. Měl by začít u podstaty a pak spirálu rozvíjet a rozevírat a učit se vidět skutečnost z více úhlů a také s možností postupovat do hloubky i výšky. Tato zkušenostní spirála v nás otvírá větší smysl pro objevování skutečnosti, rozvíjí v nás smysl pro objevování vnitřního obsahu symbolů a smysl pro posvátno, transcendentno. Člověk může zakoušet skutečnost Boha samého.

Dočetl jsem se, že slovo symbol je odvozeno z řeckého slovesa *sumballein* (spojovat dohromady, setkat se); *sumbolaioj* (smlouva či dlužní úpis - jako znamení) - původně se tak označovaly části rozlomeného prstenu nebo jiného předmětu, které vyjadřovaly smlouvu mezi dvěma nebo více osobami a sloužily k prokázání totožnosti jejich zástupců nebo potomků, jestliže části k sobě po přiložení přiléhaly. Smlouva byla vyjádřena ovšem pouze celým, složeným prstenem nebo předmětem, když se jeho části spojily dohromady. "Stejně tak je třeba spojit dohromady danou skutečnost (jakožto znamení) a její vnitřní obsah (který vypovídá)."

Občasně může člověk nabýt dojmu, že v rámci srozumitelnosti víry jsou některé symboly i v náboženském prostředí odmazávány a místo objasňování výkladu a jeho prohlubování se symbolika obrazně řečeno odkládá do starého železa. Snad by bylo vhodné prohloubit a ozřejmovat řeč symbolů a to zvláště v této době, která je občas symboly světa tak přeplněná...

Tomáš Halík na otázku zda si nemyslí, že náboženské rituály jsou jen vlastní projekce člověka, projekce do zapojení do „věčného řádu“ odpověděl velmi přesně: „Rituál a symbol charakterizují člověka v jeho nejvlastnější podstatě a důstojnosti jako bytost, schopnou překročit sebe sama, jsou projevem transcendentální povahy lidského bytí, naší rozumějící otevřenosti vůči tomu, co nás přesahuje a zároveň zůstává nezmanipulovatelným tajemstvím.“

A tak si myslím, že rituály, symboly a smysl pro posvátno má své nezcizitelné místo v životě člověka a tím více i v náboženské liturgii. Vyjadřuje to cosi, co těžko můžeme lépe vyjádřit a má to schopnost člověka uvádět do blízkosti Tajemství ... pokud se ovšem člověk rozhodne této řeči rozumět...